

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrus Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

De Epistola, Graduali, Alleluia, & Tractu, ac de Euangelio. X.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

De Epistola, Graduali, Alleluia, & Tractu,
ac de Euangelio. X.

Post ultimam Orationem dicitur^k Epistola: qua finita, à ministris respondetur,^l Deo gratias. Et similiter quando leguntur plures Lectiones, post singulas dicitur, Deo gratias, præterquam^m in fine quinta Lectionis Danielis in Sabbatis Quatuor Temporum,ⁿ & in fine Lectionum Feria sexta in Parasceue, & Sabbati sancti.

[k Epistola.] Sonat Epistola supermissionem, seu supererogationem; quia litteræ, quæ mittuntur, habent aliquid supra id quod viua voce nuntius refert, ideoque Epistolæ vocantur.

Est igitur Epistola Missa supra, siue vltra Testamentum vetus, & Euangelium, *Alcuin. de Diuinis Officiis.* Auctores legendi Epistolam in Missa fuere Apostoli, & habetur in Liturgia S. Petri; tum Successores Apostolorum, *ex Can. 10. Apost. Dion. de Ecclesiast. Hierar. cap. 3. Clem. lib. 2. Const. cap. 57.* Alexander autem Papa, qui dicitur auctor ab Honor. in *Gemma cap. 88.* fortasse Decreto ritum stabiluit. Ante Anastasium Paulus tantum legebatur, *ex Demochare, Tom. 4. cap. 15.* deinde verò non solum Pauli legebantur Epistolæ, *VValafr. Strabo cap. 22.* sed etiam aliorum Apostolorum, & Prophetarum: quod clarè asserit *S. Iustin. Apol. 2.*

Porrò per totum anni curriculum ex Prophetis & Apostolis collegit & ordinavit Epistolas & Lectiones sanctus Hieronymus in *lib. qui dicitur Lectionarius, vel Comes S. Hier. vt docet Beruo cap. 1.* Damaso approbante, *ex Radulpho Prop. 23.* eo fine, vt per Lectionem præparemur ad mysteria, *ex Cabasila cap. 22.*

Et in Lectionibus quidem veteris Testamenti initium esse solet, *In die-*

bus illis; finis autem, ait Dominus omnipotens: quia in libris illis hæc sæpè sunt in vsu. Titulus etiam Sapientiae communis est Lectioni Prouerborum, Canticorum & Ecclesiastici; quia hi libri dicuntur Sapientiales, ex SS. Patrum antiquo vsu & ritu. In Epistolis verò Pauli eadem de causa fit initium ab ea voce, Fratres; & finis est, in Christo Iesu Domino nostro. In aliis item Apostolicis Epistolis ob eandem causam vtimur initio voce illa Charissimi, vsitata à Petro & Ioanne in suis Epistolis, Durand. lib. 4. cap. 16.

Certè in Dominicis Epistola solet esse de nouo Testamento; quia Dominicus dies Resurrectionem Domini & tempus gratiæ repræsentat, *Durand. lib. 2. de Rit. cap. 18.*

Sed, cur ante Euangelium legitur, cum sit minoris dignitatis? Primò, quia designat officium Ioannis Baptistæ, *Rupert. l. 1. c. 32.* qui fuit vtriusque Testamenti, cuius sunt Epistolæ, *Innocen. III. lib. 2. cap. 29.* Deinde *ex Alcuin.* mos fuit Apostolorum, vt bini ante Dominum irent, *Luc. 10.* Tertio *ex VValafr. loc. cit.* vt animus audientium à minoribus ad maiora sentienda proficiat, & gradatim ab imis ad summa conscendat. Alias duas causas lege apud *Durand. loco citato,* quæ inus mihi placeat.

k. Deo.

1 *Deo gratias.*] Burchard. Augustini sæculo consueuerunt dicere Monachi cum hominibus occurrerant, *Deo gratias*: quod ipse scribit *August. ad Psalm. 132.* adeò erat tunc in Missa & Officio vsitatum. Gratias autem agimus Deo, quòd Doctrinæ suæ panem nobis frangere dignatur, ex *Rupert. lib. 1. de Diuin. Offic. cap. 14.* Si Pauli

erat Epistola, dicebatur in fine, *Pax tecum*, ex *Aug. Epist. 163.*

m *In fine quinta Lektionis.*] Omittitur responsio ministri, ne interrumpatur textus & sensus, vt ibidè legenti patet.

n *Et in fine Lektionum*, &c.] Sunt hi dies luctus, in quibus abstinemus etiam à *Gloria Patri*, &c. & similibus loquendi modis festiuioribus.

2 *Post Epistolam dicitur* ° *Graduale*, quod semper dicitur, *p* *præterquam* *Tempore Paschali*, cuius loco tunc dicuntur duo *Versus*, vt habetur in Rubrica in Sabbato in *Albis*.

o *Graduale.*] Seu Gradale, *Rabanus l. 1. c. 33.* eò quòd cantabatur in inferiori gradu, *Ordo Rom.* vel iuxta gradus pulpiti in quo legebatur Euangelium, *Raban. ibid.* vel quia cantabatur, dum Diaconus ascenderet gradus pulpiti Euangelici, ex *VValafrid. cap. 22.* & *Rhenano ad Tertul. de Cor. milit.* vel in gradibus Altaris, *Duran. l. 4. c. 19.* Cantari autem cœpit, auctore Cælestino I. ex *Sigebert. anno Domini 426.* & *Ruper. lib. 2. Diuin. Offic. cap. 21.* Ambrosius composuit, ex *Rqd. Propos. 23.* Gelasius & Gregorius item, ex *Duran. loco citato.* appellantur in

Antiphonario Gregorij *Responsoria.*

p *Præterquam Tempore Paschali.*] Quia ex *Rup. lib. 1. cap. 34.* Graduale lamentum indicat & laborem, quæ non congruunt cum tempore summæ lætitiæ Paschalis. Summa verò fuit lætitia post recuperatum Thomam in Dominica in *Albis*, in cuius Sabbato ideò cessant Gradualia; eorum autem loco dicuntur duo *Versus*, qui nihil sinistrum aut triste sonant, *Innocen. loco citato cap. 33.* Quòd si infra Octauam Paschæ Graduale dicitur, id fit propter recenter baptizatos, *Ruper. lib. 8. cap. 1.*

3 *Post Graduale, dicuntur* *q* *duo Alleluia*, deinde *Versus*, & post *Versum*, *vnum Alleluia*. *Tempore Paschali*, quando non dicitur Graduale, dicitur aliud *Alleluia* post secundum *Versum*: & quando dicitur *r* *Sequentia*, non dicitur post *ultimum Versum*, sed post *Sequentiam*.

q *Duo Alleluia.*] Vsurpatur *Alleluia* in Liturgia S. Petri hoc loco. Post luctum lætitia sequitur, *Ruper. lib. 1. cap. 35.* & peregrina vox est, vt idem ait, ad exprimendum peregrinum gaudium, quod in Cælesti Ierusalem nos manet. est enim vox Hebræa, quæ significat *Laudate Dominum*, *Aug. in Psalm. 118.* cum plenitudine tamen

gaudij & exultationis, auctore *S. Thoma* post *Glos. in cap. 19. Apoc.* vnde & in diebus mærotis omittitur. *S. Germanus in Theoria* explicat, *Al*, id est venit, *el, Deus, uia*, laudate. Alias refert significationes *Duran. lib. 4. c. 20.* Primam ex *Augustino*, *Saluum me fac Domine*. Secundam ex *Hieronymo*, *Cantate laudem Domino*. Tertiam

ex

ex Gregorio, Pater, Filius, & Spiritus sanctus; sed est *S. Germani loco citato*: vel lux, vita, salus. Quartam ex Petro Antisiodor. Altissimus leuatus est in Cruce, lugebant Apostoli, iam surrexit. In aliam linguam transferri non debet, sicut nec Amen, propter sanctiorem auctoritatem, *Isidor. lib. 1. de Diuin. Offic. cap. 13.* nam de Ierosolymitana Ecclesia translata fuit ad Romanam à S. Hieronymo iussu Damasi, vt docet *S. Gregorius lib. 7. Epist. 63.* qui & eandem vocem restituit, ex *Ruper. lib. 1. cap. 35.* non simpliciter, sed instituit, vt caneretur etiam extra tempus Paschale, vt explicat *Baron. ex August. in Psal. 106. cum scribit de Damaso, anno 384.* quod enim erat in vsu Ierosolymis ante Damasum, & Damasus Romæ ordinauerat, fortasse deinde omissum fuerat vsque ad tempora Gregorij. Et sicuti *Kyrie*, vox Græca, ita & *Alleluia*, vox Hebræa, à Latinis vsurpantur; vt omnis lingua in Missa confiteatur, quia Iesus Christus in gloria est Dei Patris, *Innoc. III. lib. 1. cap. 33.*

Quod autem dicendum sit in Missa post Graduale, seu Epistolam, habetur in *Ordine Romano*: & geminatur, ob geminam quam expectamus glorificationem animæ & corporis. Additur *Versus* & alterum *Alleluia*, quasi intermixtum sit Graduale tum luctu, tum lætitia, ne deficiamus in hac vita

ærumnarum plena, *Durand. loco citato.* Quod dicitur de *Sequentia* & *Alleluia* in hac Rubrica, habet *Burchard.* vt vltimum locum prope Euangelium impleat *Alleluia.*

[*Sequentia.*] Diximus *suprà 1. p. tit. 5.* vocari iubilationem ab Ordine Romano; & cur dicta sit *Sequentia*, docuimus *ibidem.* Primum earum Auctorem ferunt fuisse Abbatem *Nogerrum*, seu *Notherum*, sancti Galli, & *Nicolaum Papam* eas approbasse, *Radhulph. Propos. 23.* eas etiam fuisse in vsu Romano tradit *VValafr. Strabo cap. 22.* Verùm SS. *Ambrosio* & *Augustino* adscriptas fuisse aliquas *Sequentias*, scribit *Duran. lib. 2. cap. 22.* Pulchrè igitur iunguntur *Sequentiæ* cum vocibus *Alleluia*, ad explicandam *Paradisi lætitiã* ineffabilem in solemnioribus Festis, puta, in *Paschate*, & *Pentecoste.* cuius *Sequentiæ*, *Veni sancte Spiritus, & emitte calitum*, &c. auctor esse perhibetur *Robertus Franciæ Rex, apud Tribemium & Duran. lib. 4. c. 22. circa annum 1003.* vel *Hermannus Contractus, ex Ligno vite lib. 5. cap. 70.* In Festo Corporis Christi Auctor est *Sequentiæ S. Thomas Aquinas*; quam tamen tribuit sancto *Bonauenturæ Io. Rioche l. 4. Compend. temporum cap. 71. col. 3.* sed primum puto verius. De *Sequentia Paschatis* mentionem subobscuram facit *Auctor Gemma anim. lib. 3. cap. 135.*

4 *Septuagesima vsque ad Sabbatum sanctum* non dicitur *Alleluia*, neque dicitur in *Missa de Feria in Aduentu, Quatuor Temporibus, & Vigiliis quæ ieiunantur, exceptis Vigilia Natiuitatis Domini, si venerit in Dominica, & Vigilia Paschæ & Pentecostes, ac Quatuor Temporibus Pentecostes.* Nec dicitur in Festo SS. *Innocentum, nisi venerit in Dominica.*

f *Non dicitur.*] Leo IX. de Conf. Dist. 1. Hi duo. & Conc. Tolet. IV. can. 10. prohibent in Quadragesima dici. Vox enim tantæ lætitiæ audienda non est in diebus mæroris & tristitiæ, cuiusmodi sunt à Septuagesima ad Sabbatum sanctum; tum Feriæ Adventus & Quatuor Temporum, tum Vigiliæ quæ ieiunantur, Alcuin. de Divin. Offic. cap. de Septuagesima. idem affirmat de Vigilijs cap. de Feria 6. in Parasceve. Stillicidium est enim Alleluia gaudij cælestis, Ruper. lib. 1. cap. 35.

t *Si venerit in Dominica.*] Burchard. quam nullo tempore ieiunare, sed semper festivam esse, Dominicæ Re-

surrectionis auctoritas cogit, Alcuin. loco citato de Feria sexta.

u *Vigilia Pasche, &c.*] Burchard. idem docet in duabus Vigilijs prædictis. In his autem solemnioribus diebus licet ieiunemus, lætitiæ tamen plena sunt omnia in divinis Officiis celebrandis, x *Sanctorum Innocentium.*] Burchard. propter plorationem Rachel, quæ in figura præcessit Mariæ nostræ sanctæ Ecclesiæ; aut quia tēpus erat, quo tunc ad inferni claustra descendebant passi, Alcuin. cap. Officiū. Vir erat in terra.

y *Nisi venerit in Dominica.*] Quæ Regina est dierum, ob Domini Resurrectionem, ex Ignatio supra citato, & Alcuin. supra de Fer. 6.

§ *A Septuagesima vsque ad Pascha eius loco dicitur^z Tractus: qui Tractus prædicto tempore in aliquibus Feriis non dicitur, ut suis locis ponitur: nec dicitur in Feriis à Septuagesima vsque ad Quadragesimam, quando repetitur Missa Dominica.*

z *Tractus.*] De eo in Ordine Romano. Tractus autem, hoc est, luctus, ex eodem Ordine Romano de Septuagesima, à trahendo dictus est, quia tractum cantatur, Alcuin. de Sept. & veluti tractæ voces lugubres gemitibus & suspiriis admixtæ sunt, Azor. lib. 10. cap. 36. quest. 8. Auctor Tractuum, vel Cælestinus, Berno de Offic. Missæ cap. 25. vel Gelasius, Ruper. lib. 2. de Divin. Offic. cap. 21. vel Telesphorus, Durand. lib. 4. cap. 21. vel hi omnes perfecere.

Humilitatis verò tempore dici so-

let, & semper in causa humilitatis ponitur, Amalar. lib. 2. cap. 3. unde à Septuagesima ad Pascha locum habet Tractus; quia tunc mortem, quæ intravit in mundum per invidiam diaboli, lugemus, Ruper. lib. 5. cap. 13. vel miseriam vitæ præsentis, Innoc. III. lib. 2. cap. 32.

a *Nec dicitur.*] Iis certè diebus cantatur Tractus, quibus frequentior est populus, ut ad luctum excitetur, nempe Dominicis diebus, & in Quadragesimæ Feriis secundis, quartis, & sextis, Durand. lib. 4. cap. 21.

6. *Dicto Graduali, seu Alleluia, seu Tractu, b dicitur Evangelium. c Et in principio Evangelij dicitur, Dominus vobiscum. Respondetur, Et cum spiritu tuo. d deinde, Sequentia sancti Evangelij secundum N. Respondetur, e Gloria tibi Domine. f In fine Evangelij à ministro respondetur, Laus tibi Christe. quod etiam dicitur in fine illius par-*

is Passionis, quæ legitur in tono Euangelij, & præterquam in Parasceue. Postea si dicendum est, dicitur Credo.

b *Dicitur Euangelium.*] Vox Græca, quæ Latinitate donata sonat bonum nuntium, *Isidor. lib. 1. cap. 11.* accipitur hinc pro textu historię Euangelicæ, quem Apostoli in Missa legebant; quod *Schulring. p. 1. cap. 19.* ex eo Pauli deducit, quod de Luca ait, *Cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.* Successores Apostolorum legi curarunt in Missa, vt testantur *Liturgia omnes, & Strabo cap. 22.* Alexander Papa firmavit vsum Decreto, *Radulph. Propos. 23. & Gemma lib. 1. cap. 88.* Est autem Euangelium principale omnium quæ dicuntur in Missa. Sicut enim caput corpori præminet, & illi reliqua consentiunt; ita Euangelium se habet cum toto Missæ Officio, *Ruper. lib. 1. cap. 37.* Verbum Verbi est, Sermo sermonis, & Sapientia Sapientię, *Innocen. III. lib. 2. cap. 47.* Euangelium per annum Hieron. composuit, ex *Gemma lib. 1. cap. 87.* certas enim stas Lectiones Euangelicas legi, testatur *August. Prol. in Epist. Ioan. 1.*

c *Et in principio Euangelij.*] Ita *Ordo Romanus*; vt *populus*, ait, silentium præbeat, attentus & beneuolus fiat; quod ostendit ille per ea verba, *Et cum spiritu tuo.* quod notat *Ruper. l. 1. cap. 36.* Nam & Apostoli salutabant primum dicentes, *Pax huic domui*, *Gemma lib. 1. cap. 23.*

d *Deinde, Sequentia, &c.*] *Ex Ordine*

Romano, quo docilis etiam fiat idem *populus*, *Ruper. loco citato.* Sequentia verò hoc loco est numeri pluralis, id est, ea quæ sequuntur in Textu Euangelicæ, *Durand. lib. 4. cap. 24.*

e *Gloria tibi Domine.*] *Chrysostom. in Liturgia.* Dicat, qui promptior non est, vt cum fructu capiat verba Euangelij, *Gloria tibi Domine.* ita *Amalar. lib. 3. cap. 18.* Vel, qui capiunt, glorificent Dominum, qui mittit verbum salutis, vt dicitur *Act. 11. Ruper. lib. 1. cap. 36.* Vel, sapientiam & sermonem Dei hunc esse omnes nos credentes, clamemus, *Gloria tibi Domine.* ita explicat *S. German. in Theoria rerum Ecclesiasticarum.*

Ante textum Euangelij præmittitur, *In illo tempore*; præterquam, quando est initium Euangelij, vel in primis verbis textus describitur tempus proprium illius narrationis; vt, *Anno quintodecimo, Elisabeth impletum est, &c.*

f *In fine Euangelij.*] Refert *Durand. lib. 4. cap. 24.* varios ritus. Quidam dicebant, *Amen*, hoc est, *verum*, vel *fiat*; alij, *Deo gratias*; alij, *Benedictus qui venit in nomine Domini*: nos Christum laudamus, de quo narratum est in Euangelio. sed verba non sunt antiquiora *Burchardo*, qui ea refert, & ante eum nemo.

g *Præterquam in Parasceue.*] Quæ Christo fuit dies impropetij, non laudis.

De Symbolo. XI.

h *Symbolum dicitur* ⁱ *post Euangelium* ¹ *in omnibus Dominicis per annum, etiam si in illis fiat de Festo, in quo aliàs non diceretur.* ^m *In tribus Missis de Natiuitate Domini, & deinceps vsque ad Octauam beati*